

Robert Rauziński

Instytut Śląski w Opolu

Agata Zagórska

Uniwersytet Opolski

PRZEMIANY SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE NA ŚLĄSKU W LATACH 2002-2011 ORAZ ICH IMPLIKACJE PROGNOSTYCZNE

Wprowadzenie

Wiedza i doświadczenie społeczeństwa, jego wykształcenie, czyli zasoby ludzkie i intelektualne są głównym czynnikiem rozwoju społeczno-ekonomicznego każdego kraju bądź regionu. Myślą przewodnią artykułu jest analiza i ocena kapitału ludzkiego (przez pryzmat wybranych cech) na Śląsku w latach 2002-2011 jako czynnika kształtującego sytuację społeczną i gospodarczą Śląska (rozumianego jako województwa dolnośląskie, opolskie i śląskie), oraz jego prognoza do 2035 r. Rozwój kapitału ludzkiego można oceniać za pomocą licznych mierników i cech. Do jego istotnych cech zalicza się m.in. strukturę wieku i płci ludności, zasoby pracy, aspiracje zawodowe i edukacyjne, innowacyjność, doświadczenie zawodowe, stan zdrowia, przedsiębiorczość i inne. Z kolei składowe kapitału społecznego to: zaufanie, bezpieczeństwo społeczne, aktywność społeczna, silne więzi społeczne, rodzinne, sąsiedzkie, lokalne i regionalne, zaangażowanie, integracja demograficzna i społeczna, praca na rzecz dobra wspólnego oraz szeroko pojęte warunki życia i pracy. Ścisły związek kapitałów ludzkiego i społecznego czynią zeń kluczowy czynnik rozwoju regionu. Wśród licznych elementów kapitałów ludzkiego i społecznego, decydujących o jakości życia i pracy społeczeństwa Śląska, ich właściwości demograficzno-społeczne wyłaniają się na czoło polityki regionalnej do 2035 r., gdyż łączą się w szczególności z rynkiem pracy i wykorzystaniem kapitału ludzkiego.

Procesy ludnościowe na obszarze Śląska w latach 2002-2011 oraz ich prognoza do 2035 r. posłużyły za tło dla ukazania roli kapitału ludzkiego jako głównego czynnika rozwoju opisywanych regionów.

Prezentacja zmian w stanie i strukturze ludności wieku i płci, poziomie aktywności ludności, poziomie wykształcenia, zmian w źródłach utrzymania, procesach migracyjnych (wewnętrznych i zewnętrznych) oraz prognoza ludności i zasobów pracy do 2035 r. pozwolą na zaprezentowanie, w jaki sposób zmienność struktur demograficznych umacnia lub osłabia kapitały ludzki i społeczny oraz jak wpływa na regionalną politykę społeczno-gospodarczą.

Kapitały ludzki i społeczny wiążą się bowiem z wieloma dziedzinami aktywności mieszkańców Śląska oraz wpływają na dynamikę i strukturę jego rozwoju, na kształtowanie się sytuacji na rynku pracy, bezrobocie, na edukację i zdrowie, budownictwo mieszkaniowe, wykluczenie społeczne oraz szeroko pojęte warunki życia i pracy. Celem artykułu jest zatem ukazanie przeobrażeń społecznych i demograficznych na obszarze Śląska w okresie pomiędzy spisami powszechnymi z lat 2002 i 2011 oraz ich znaczenia w formowaniu kapitału ludzkiego i kapitału społecznego jako kluczowych czynników rozwoju tego regionu w perspektywie 2035 r.

1. Sytuacja demograficzna Śląska według danych NSP 2002 i 2011

Analiza sytuacji demograficznej Śląska w świetle wyników Narodowych Spisów Powszechnych z 2002 r. i 2011 r. pozwala na szczegółową ocenę zmian w kapitale ludzkim. Społeczność Śląska przechodziła po 1945 r. skomplikowane procesy demograficzne. Jest to społeczeństwo o zróżnicowanym pochodzeniu regionalnym i etnicznym, głębokich zmianach demograficznych i zawodowych, masowych emigracjach oraz wzrastających kapitałach ludzkim i społecznym. Istniejąca struktura społeczno-zawodowa ludności Śląska według wieku, płci, wykształcenia, aktywności zawodowej, struktury zatrudnienia, źródeł utrzymania, struktury rodzin i gospodarstw domowych ukształtowała się pod wpływem masowych migracji, odbudowy biologicznej, rewolucji edukacyjnej oraz wysokiej dynamiki zatrudnienia. Lata transformacji ustrojowej wpłynęły niekorzystnie na sytuację demograficzną Śląska, przyczyniając się do pojawienia się wyraźnych znamion kryzysu demograficznego.

Do najważniejszych aktualnie problemów demograficznych i zmian w strukturze kapitału ludzkiego należy zaliczyć:

- spadek liczby urodzeń i przyrostu naturalnego,
- spadek liczby zawieranych małżeństw,
- zarysowujący się kryzys rodziny,
- wzrost liczby rodzin niepełnych i gospodarstw jednoosobowych,

- spadek liczby osób w rodzinie,
- wysokie bezrobocie (w tym długotrwałe oraz wśród młodych),
- nadmierne migracje zagraniczne,
- dezaktywizację zawodową ludności,
- wzrost liczby emerytów i rencistów w świetle procesu starzenia,
- narastanie ubóstwa (rodziny wielodzietne),
- wzrost zachorowalności,
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych i inwalidów prawnych i biologicznych,
- wysoki odpływ kadr z wyższym wykształceniem,
- polaryzację rodzin z punktu widzenia dochodu, warunków mieszkaniowych, stanu zdrowia.

Śląsk jest więc przykładem dramatycznej sytuacji demograficznej oraz słabnących kapitałów ludzkiego i społecznego o głębokich społecznie skutkach do 2035 r. Konsekwencje te dotyczą wyludniania się licznych miast i gmin, masowej emigracji zagranicznej, zaburzeń w ruchu naturalnym, braku zastępowalności pokoleń oraz procesu starzenia się ludności. Zmiany demograficzne na Śląsku są odbiciem uwarunkowań ekonomicznych. Przebiegają one z różną dynamiką w układach przestrzennych, co ilustruje tab. 1.

Lata 2002-2011 (NSP) przyniosły wyraźny proces wyludniania się województw śląskich i osłabienie kapitału ludzkiego.

Tabela 1

Ludność na Śląsku w latach 2002-2011 w tys. osób.

Województwo	Lata		Przyrost/ubytek
	2002	2011	
Dolnośląskie	2 907,2	2 915,2	+ 8,0
Opolskie	1 065,0	1 016,2	- 48,8
Śląskie	4 742,9	4 630,4	-112,5
Ogółem	8 715,1	8 561,8	-153,3

Źródło: Raport z wyników NSP Ludności i Mieszkań 2011. GUS, Warszawa 2012, s. 48-49.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. wykazały, że w trzech województwach śląskich ludność liczyła 8 561,8 tys. osób, zaliczanej do ludności faktycznej. Od spisu ludności z 2002 r. ludność zmniejszyła się o 153,3 tys. osób. Równocześnie odnotowano spadek liczby ludności miast, w województwie dolnośląskim o 1,8%, opolskim o 5,0%, śląskim o 4,0%. Zmiany w stanie i strukturze wieku i płci były zróżnicowane w poszczególnych województwach na Śląsku i charakteryzowały się spadkiem udziału młodzieży w wieku 0-17 lat i wzrostem grupy w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 2

Ludność faktycznie zamieszkała na Śląsku według grup wieku w 2011 r. w tys. osób

Województwo	Ogółem	Wiek		
		przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny
Dolnośląskie	2 915,2	504,5	1 912,2	498,5
Opolskie	1 016,2	173,0	666,1	177,1
Śląskie	4 630,4	795,1	3 015,4	819,9
Ogółem	8 561,8	1 472,6	5 593,7	1 495,5

Źródło: Ibid.

Na zmiany struktury wieku miał wyraźny wpływ wyż i niż demograficzny lat 2002-2011, a zmienność struktur demograficznych wywierała istotny wpływ na politykę społeczną w czasie i układach przestrzennych nie tylko województw, ale również powiatów, miast i gmin. Spadek udziału dzieci i młodzieży w ogółu ludności zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich był następstwem permanentnego zmniejszania się urodzeń począwszy od 1986 r.

Tabela 3

Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia na Śląsku w 2011 r. w tys. osób

Województwo	Ogółem	Poziom wykształcenia				
		wyższe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone i gimnazjalne
Dolnośląskie	2 563,8	431,1	456,0	310,1	549,4	551,6
Opolskie	899,0	122,0	144,0	92,3	214,9	202,5
Śląskie	4 076,7	648,9	780,2	436,8	1 028,0	833,7
Ogółem	7 539,5	1 202,0	1 380,2	839,2	1 792,3	1 587,8

Źródło: Ibid.

Pozytywnym procesem zmian w strukturze społeczno-zawodowej ludności wszystkich województw śląskich jest dynamiczny wzrost poziomu wykształcenia ludności. Ludność z wyższym wykształceniem na Śląsku w 2011 r. wynosiła 1 202,0 tys. osób, co oznacza, że 15,9% ludności w wieku 13 lat i więcej posiada wyższe wykształcenie. Dalszy proces wchodzenia na rynek pracy absolwentów szkół wyższych i średnich będzie głównym czynnikiem rozwoju Śląska i ogromną szansą modernizacji regionu śląskiego.

Lata 2002-2011 przyniosły w kraju wzrost udziału społeczeństwa z wyższym wykształceniem z 9,9% do 17,0% wśród ludności w wieku 13 lat i więcej. Analogiczne dane dla Śląska wyniosły w 2002 r. – 7,9% i w 2011 r. – 15,9%.

Czynnikami różnicującym ludność według poziomu wykształcenia jest miejsce zamieszkania i pracy. Ludność wiejska i rolnicza różni się niekorzystnie poziomem wykształcenia od ludności miejskiej, a szczególnie dużych miast.

Tabela 4

Emigranci ze Śląska przebywający za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy w 2011 r.

Województwo	Ogółem	w tym	
		przebywający od 3 do 12 miesięcy	przebywający 12 miesięcy i więcej
Dolnośląskie	181 468	45 635	135 833
Opolskie	107 985	27 542	80 443
Śląskie	230 944	51 523	179 421
Ogółem	520 397	124 700	395 697

Źródło: Migracje zagraniczne ludności. NSP Ludności i Mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013.

Analiza kapitału ludzkiego według cech demograficznych wskazuje na istotny jego ubytek, wynikający ze wzrostu emigrantów przebywających za granicą w latach 2002-2011. Szacunkowe dane powstałe na podstawie spisu powszechnego z 2011 r. wskazują, że za granicą kraju przebywało powyżej 3 miesięcy 2 017,5 tys. osób, w tym 1 564,6 tys. powyżej roku. Wśród emigrantów w kraju przeważają ludzie młodzi, dobrze wykształceni, w tym 22,8% z wyższym wykształceniem i 40,5% ze średnim. Analogiczne dane dla Śląska ilustruje tab. 4.

Tabela 5

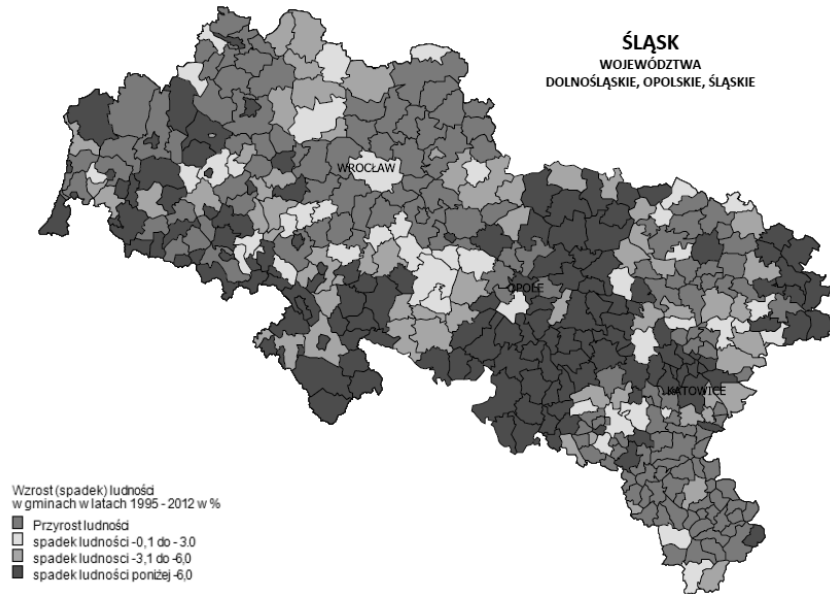
Przeciętne trwanie życia na Śląsku w 2012 r.

Województwo	Ogółem		Miasta		Wieś	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Dolnośląskie	72,3	80,3	72,6	80,5	71,4	79,8
Opolskie	73,1	80,6	73,1	80,9	73,2	80,4
Śląskie	72,0	80,0	71,8	79,7	72,6	81,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

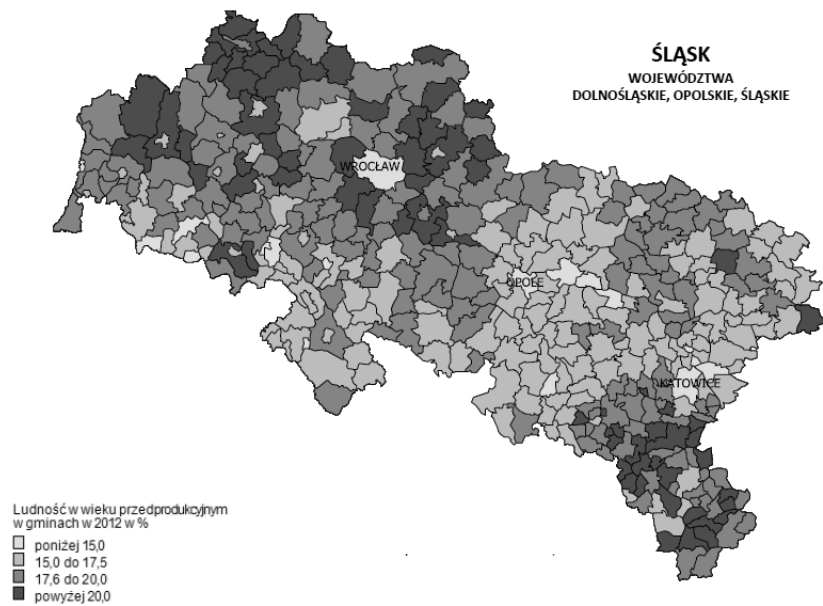
Do pozytywnych cech zasobów ludzkich Śląska należy zaliczyć wydłużanie się ich życia. Przestrzenna dywersyfikacja przeciętnego trwania życia wśród badanych województw śląskich charakteryzuje się pewnymi różnicami. Śląsk Opolski wyróżnia się dłuższym przeciętnym życiem wśród mężczyzn i kobiet w miastach i na wsi.

W latach transformacji ustrojowej (1990-2012) obserwuje się szybki spadek poziomu umieralności mężczyzn i kobiet we wszystkich województwach śląskich, zarówno w miastach, jak i na wsi. Przeciętne trwanie życia mężczyzn wydłużyło się w województwie dolnośląskim i opolskim o 6,6 lat, a w śląskim o 6,2 lat. W badanym okresie zauważa się istotny postęp w wydłużeniu się przeciętnego trwania życia na Śląsku oraz we wszystkich jego województwach i regionach. Badany obszar Śląska charakteryzuje się dużym różnicowaniem przestrzennym problemów demograficznych, co można prześledzić na rys. 1-4, ilustrujących wybrane zjawiska i procesy demograficzne.

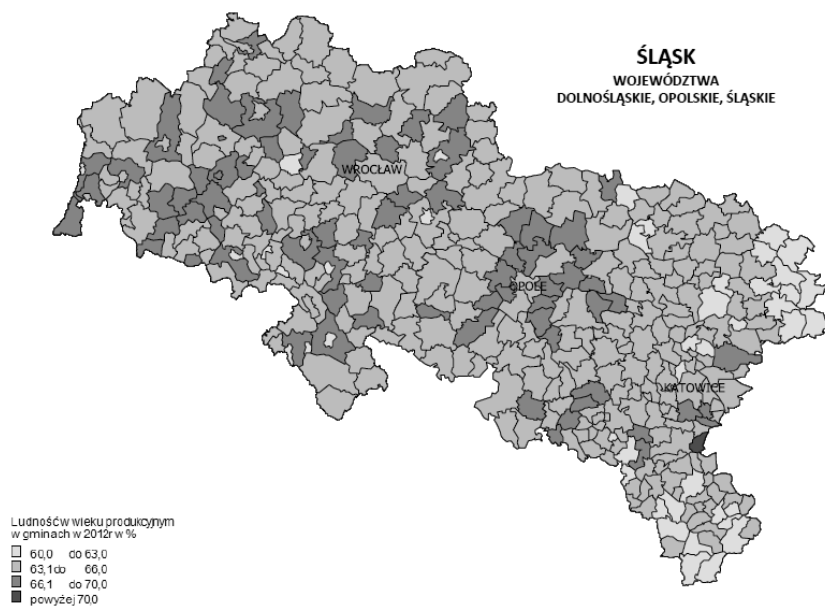
Rys. 1. Wzrost (spadek) ludności w gminach w latach 1995-2012 (w %)

Źródło: R. Rauziński, R. Brzozowski. Na podstawie Roczników Statystycznych poszczególnych województw za lata 1996-2013.

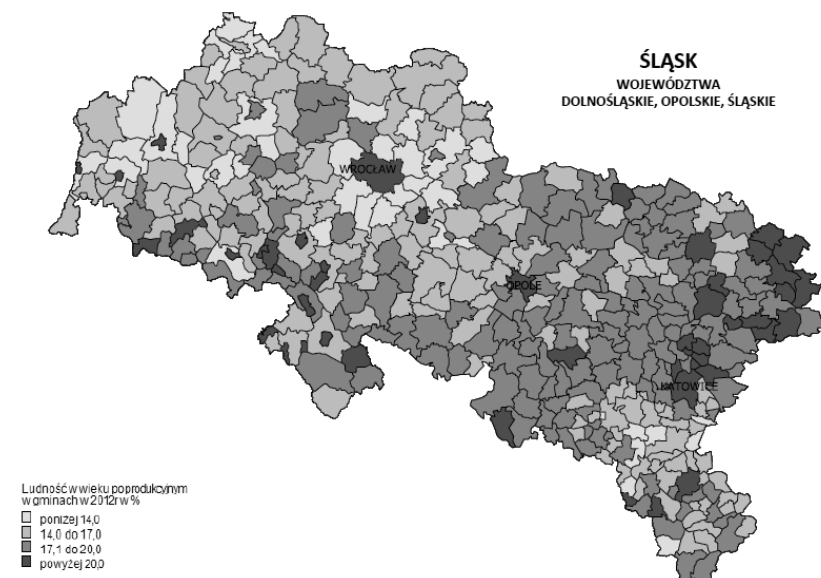
Rys. 2. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminach w 2012 r. (w %)

Źródło: Ibid.

Rys. 3. Ludność w wieku produkcyjnym w gminach w 2012 r. (w %)

Źródło: Ibid.

Rys. 4. Ludność w wieku poprodukcyjnym w gminach w 2012 r. (w %)

Źródło: Ibid.

2. Prognozowane zmiany w populacji Śląska do 2035 r.

Z prognozy demograficznej wyłania się jeszcze bardziej niekorzystny obraz przyszłej sytuacji demograficznej analizowanego obszaru, na który składają się dwie główne tendencje:

- słabnięcie potencjału demograficznego na skutek jego ubytku oraz pogłębiania się deformacyjnych zmian w jego strukturze i rozmieszczeniu, prowadzące do depopulacji terenów peryferyjnych i centryfikacji rozwoju regionów Śląska,
- starzenie się ludności wraz z kurczeniem się i starzeniem zasobów pracy.

Tabela 6

Prognoza ludności Śląska do 2035 r. (w tys.)

Jednostki \ Lata	2008	2015	2020	2025	2030	2035
Dolnośląskie	2 873,7	2 835,0	2 799,9	2 752,4	2 688,3	2 614,2
Opolskie	1 032,9	999,7	978,5	956,3	928,4	897,1
Śląskie	4 640,4	4 534,6	4 447,1	4 338,2	4 202,1	4 052,2
Śląsk	8 546,3	8 369,3	8 225,5	8 046,9	7 818,8	7 563,5

Źródło: Prognoza ludności Polski do 2035 r. GUS, Warszawa 2008.

Prognozowany spadek ludności Śląska w latach 2008-2035 wyniesie 982,8 tys. osób, co jest prawie równoznaczne ze „zniknięciem” regionu równego liczebnie województwu opolskiemu, który będzie się wyróżniał najwyższą dynamiką spadku i najbardziej odczuje skutki słabnięcia demograficznego (tab. 7). Województwo śląskie w podobnym stopniu zostanie dotknięte ubytkiem ludności, z tą jednak różnicą, iż tam proces ubytku będzie wyprzedzał od 2025 r. pozostałe województwa.

Tabela 7

Dynamika ludności województw Śląska w latach 2008-2035 (w %, rok poprzedni = 100)

Jednostki \ Lata	2008	2015	2020	2025	2030	2035	2008-2035
Dolnośląskie	100,0	98,6	98,8	98,3	97,7	97,2	91,0
Opolskie	100,0	96,8	97,9	97,7	97,1	96,6	86,8
Śląskie	100,0	97,7	98,0	97,5	96,9	96,4	87,3
Śląsk	100,0	97,9	98,3	97,8	97,2	96,7	88,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z tab. 6.

Struktury ludności według miejsca zamieszkania i według płci rozpatrywane w skali regionów nie ulegną zasadniczym zmianom (tab. 8), jednak w mniejszych jednostkach (NTS 4 i NTS 5) ich deformacje będą znaczne.

Tabela 8

Struktury ludności według miejsca zamieszkania i płci
w województwach Śląska w latach 2008 i 2035 (w %)

Województwa	Struktura ludności według miejsca zamieszkania				Struktura ludności według płci			
	2008		2035		2008		2035	
	miasto	wieś	miasto	wieś	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Dolnośląskie	70,4	29,6	67,3	32,7	47,9	52,1	47,9	52,1
Opolskie	52,4	47,6	50,7	49,3	48,3	51,7	48,4	51,6
Śląskie	78,2	21,8	76,2	23,8	48,2	51,8	48,1	51,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie prognozy.

Systematyczny wzrost odsetka ludności, która będzie zamieszkiwać wieś, utrzymujący się od kilku lat, spowoduje, iż w docelowym roku prognozy jego wartość zwiększy się o ponad 3 p.p. w województwie dolnośląskim, 2 p.p. w województwie śląskim i 1,7 p.p. w województwie opolskim, które będzie odznaczało się występującą od dawna odmienną strukturą charakteryzującą się niemalże równym udziałem ludności miejskiej i wiejskiej. Petryfikacji ulegnie struktura ludności według płci, lecz jej dezagregacja na niższe jednostki terytorialne będzie potwierdzać znaczne dysproporcje przestrzenne w zakresie kształtowania się struktur ludności, występujące już w minionych okresach, zilustrowanych na rys. 1-4.

Zmiany nastąpią we wszystkich grupach wieku ludności Śląska i tworzących go województw.

Istotną rolę nie tylko w określaniu potrzeb edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia, ale i z punktu widzenia prognozowania możliwości jakościowego rozwoju zasobów ludzkich śląskich województw, odgrywa struktura ludności według edukacyjnych grup wieku. Dane prognostyczne zawarte w tab. 10 jednoznacznie świadczą o radykalnych przeobrażeniach, których cechą jest spadek liczebności we wszystkich grupach edukacyjnych.

Spadek w poszczególnych grupach wieku aczkolwiek ewidentny, to jednak zróżnicowany co do tempa zarówno pomiędzy grupami, jak i między regionami Śląska. Relatywnie w najgorszej sytuacji jest i będzie w przyszłości województwo opolskie, w którym ubytki będą się dokonywać najszybciej, efektem tego będzie najgłębszy ubytek w grupie młodzieży w wieku 16-18 lat o ponad 40% i ponad 55% w grupie osób 19-24 lat. Różnice in plus w dwóch pozostałych wyniosą jedynie kilka punktów procentowych.

Tabela 9

Liczba ludności województw: dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego według edukacyjnych grup wieku w latach 2008 i 2035 (w tys.)

Grupy wiekowe	Lata	2008	2035	Dynamika 2008-2035
	Województwo dolnośląskie			
0-2		82,3	57,0	62,3
3-6		98,0	77,1	78,7
7-12		160,0	127,4	79,6
13-15		96,7	72,4	74,9
16-18		109,9	78,4	71,3
19-24		268,1	172,3	64,3
Województwo opolskie				
0-2		25,9	17,6	67,9
3-6		33,1	24,2	73,1
7-12		60,3	41,2	68,3
13-15		35,9	23,4	65,2
16-18		42,6	25,1	58,9
19-24		100,7	54,5	54,1
Województwo śląskie				
0-2		130,9	87,7	67,0
3-6		157,7	118,8	75,3
7-12		258,3	197,3	76,8
13-15		153,6	112,2	73,0
16-18		178,7	121,0	67,7
19-24		427,8	259,0	60,5

Źródło: Ibid.

Ekonomiczne znaczenie grup ludności wymaga analizy zmian zachodzących w podziale na ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym, z której wynika, że zmniejszanie się ludności dokona się głównie w subgroupach osób w wieku: przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Dynamicznie wzrastać będzie natomiast wolumen osób w wieku powyżej 60 i 65 lat, co wraz z wydłużaniem się życia pogłębi proces starzenia się ludności całego Śląska. W rezultacie procentowy udział osób starszych wiekiem w ogółu ludności ulegnie prawie podwojeniu w 2035 r. w stosunku do początkowego roku prognozy (tab. 10).

Tabela 10

Zmiany struktury ludności województw Śląska według ekonomicznych grup wieku

Województwa	2008			2035		
	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
Dolnośląskie	17,7	66,6	15,7	14,8	57,8	27,4
Opolskie	17,7	65,6	16,7	13,7	57,4	28,9
Śląskie	17,6	65,6	16,8	14,7	57,1	28,2

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008-2035. GUS, Warszawa 2009.

Ten sam proces będzie zachodził wewnątrz grupy produkcyjnej poprzez zmianę proporcji między osobami w wieku mobilnym i niemobilnym na korzyść tej drugiej, co jest równoznaczne z postarzaniem się zasobów pracy. Starzenie się ludności i zasobów pracy wraz z ich ubywaniem prowadzi wprost do wzrostu współczynnika obciążenia ekonomicznego (tab. 11), powodującego poważne konsekwencje ekonomiczne i społeczne.

Tabela 11

Współczynnik obciążenia ekonomicznego w województwach Śląska w latach 2011 i 2035

Województwa \ Lata	2011	2035
Dolnośląskie	52,0	73,0
Opolskie	52,0	74,0
Śląskie	53,0	75,0

Źródło: Ibid.

Podsumowanie

Faktem dla Śląska stały się zatem procesy depopulacji i starzenia się wraz z ich przestrzenną polaryzacją.

Rosnące ryzyko związane z zasobami ludzkimi w postaci niekorzystnych zmian zachowań demograficznych, a wśród nich spadek dzietności i emigracje oraz niepełne lub niewłaściwe wykorzystanie w wyniku wysokiego bezrobocia i nieadekwatnego zatrudnienia, zagrażają wykorzystaniu ich jako kluczowego czynnika rozwoju Śląska.

Gwałtowne przechodzenie z wyżu do niżu demograficznego, których echa będą odczuwane do 2030 r. wymaga istotnych zmian w rozwiązywaniu problemów społeczno-ekonomicznych uwzględniających wymienione procesy demograficzne i ich skutki.

Silna dywersyfikacja wewnątrz- i międzyregionalna nie jest korzystna ani z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, ani z punktu widzenia rozwoju i budowania ich konkurencyjności, ani z punktu widzenia podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej.

Niekorzystny przebieg procesów demograficznych na Śląsku wymaga prowadzenia regionalnej i lokalnej polityki społecznej dostosowanej do zmian demograficznych, u podstaw której leży potrzeba budowy procesu integracji demograficznej społeczeństwa śląskiego i podnoszenia jakościowych cech kapitałów ludzkiego i społecznego poprzez politykę rodzinną, rynku pracy, edukacyjną, mieszkaniową, migracyjną.

W świetle przeprowadzonych badań należy uznać, że problemy demograficzne powinny być węzłową kwestią w strategii rozwoju społecznego Śląska. Duża zmienność struktur demograficznych do 2035 r. wymaga aktywnej polityki społecznej w czasie i przestrzeni.

Występujące zróżnicowania, ale przede wszystkim podobne problemy powinny skłaniać do podejmowania też ponadregionalnych inicjatyw poszukujących rozwiązań zmierzających do zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju całego opisywanego terytorium.

Predyspozycje rozwojowe badanych województw, zwłaszcza odnoszące się do czynnika ludzkiego powinny spowodować, że staną się one obszarem aktywnej i szerokiej współpracy nie tylko międzyregionalnej, ale i międzynarodowej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych. Wspólne działania powinny zmierzać zarówno w kierunku lepszej absorpcji kapitału ludzkiego, jakim dysponuje Śląsk, jak i stworzenia warunków przeciwdziałających emigracji, a sprzyjających reemigracji poprzez wykorzystanie jego atutów w postaci korzystnego położenia, dobrego skomunikowania oraz ośrodków naukowych i badawczych. Ta ostatnia konstatacja odnosi się szczególnie do województw opolskiego i śląskiego, które w większym niż dotychczas stopniu powinny skupić się na działaniach w kierunku przyciągania studentów i zatrzymywania absolwentów, poprzez m.in. tworzenie programów stypendialnych i atrakcyjnych miejsc pracy.

Literatura

Prognoza ludności na lata 2008-2035. GUS, Warszawa 2009.

Raport z wyników NSP Ludności i Mieszkań 2011. GUS, Warszawa 2012.

SOCIO-DEMOGRAPHIC TRANSFORMATIONS IN SILESIA IN THE YEARS 2002-2011 AND THEIR PROGNOSTIC IMPLICATIONS

Summary

Economic and social development of the region, from which the level and quality of life of its inhabitants depends, determines the number of factors. Human capital plays increasingly important role among them. It is complex concept. Its major components include demographic – social characteristics of human resources available to the region. Presentation of changes in volume and demographic structures in the area of major importance on the map of the country and specificity as Silesia, when some of them weaken and other strengthen human capital, has a crucial importance for the development of regional policy of socio-economic constituent voivodships.